

Logbog

Litteraturstudie: Skoledemokrati og elevinddragelse – et grundlag for demokratisk dannelse

Forskningsspørgsmål:

- Hvad siger eksisterende forskning om skoledemokrati og elevinddragelse?
- Hvordan beskriver forskningen, at skoledemokrati og elevinddragelse kan danne grundlag for elevers demokratiske dannelse?
- Hvilke indikatorer og pædagogiske praksisser identificerer forskningen som centrale for at fremme skoledemokrati og elevinddragelse?
- Hvilke former for skoledemokratiske og elevinddragesaktiviteter dokumenterer forskningen har effekt på elevernes demokratiske dannelse?

Definitioner og afgrænsninger

Litteratursøgningen er afgrænset til at fokusere på den uformelle og non-curriculære del af grundskolens arbejde med skoledemokrati og elevinddragelse. Fokus er derfor på de dele af grundskolens og lærernes arbejde med skolen, læringsmiljøer og klasserummet, der fungerer som en ramme eller kontekst for elevernes demokratiske erfaringer. Disse dele vil typisk ligge uden for den almindelige klasse- og curriculumbaserede undervisning. Oversigtens fokus strækker sig over skoledemokrati, som vedrører institutionelle og organisatoriske rammer, herunder undervisningsformer, som eleverne passivt er underlagt, til elevinddragelse, hvor eleverne aktivt kan have indflydelse på skolen, undervisningen og skolekulturen. Oversigten tager udgangspunkt i den del af folkeskolens formålsparagraf, som siger, at "skolens virke" skal være præget af "åndsfrihed, ligeværd og demokrati".

Litteraturstudiets formål

Litteraturstudiets formål er at:

- Kortlægge forskningsfeltet ved at identificere, hvilke temaer, problemstillinger og forskningsspørgsmål eksisterende studier om skoledemokrati og elevinddragelse beskæftiger sig med – samt identificere en række områder, der er mindre belyste.
- Kondensere centrale fund i forskningen ved at udlede gennemgående temaer, indikatorer og praksisformer, som præger international og nordisk forskning om skoledemokrati og elevinddragelse.
- Beskrive forskningsfeltets kontekst med henblik på at give indikationer af, hvordan forskningen inddrager institutionelle, kulturelle og nationale rammer, der former skoledemokratiske praksisser og elevinddragelse.
- Kontekstualisere den internationale forskning i forhold til en dansk sammenhæng ved at indkredse, hvordan forskningsresultater kan forstås og anvendes i lyset af den danske folkeskoles historiske, politiske og organisatoriske udgangspunkt.
- Inspirere til nye forsknings- og udviklingsperspektiver ved at fremhæve studier, som anskuer skoledemokrati og elevinddragelse på innovative eller mindre kendte måder samt ved at tydeliggøre potentialer for videre forskning og det videre pædagogiske arbejde.
- Bidrage til kvalificering af praksis ved at fremhæve de forskningsbaserede sammenhænge, som understøtter skolens arbejde med skoledemokrati og elevinddragelse som grundlag for elevernes demokratiske deltagelse, dannelse og trivsel.

Søgeord

Søgestrengene i internationale databaser

Dansk: medindflydelse, medinddragelse, involvering, dialog, demokrati, selvtilid, elevdemokrati, stemme, deltagelse, indflydelse, medborgerskab, rettigheder, medbestemmelse, ytringsfrihed, inddragelse, skoledemokrati, medansvar, selvbestemmelse, åndsfrihed, ligeværd, elevinddragelse, pligt, frihed, folkestyre, empowerment, aktør, samtale, diskussion, samspil, elevråd, skoleråd, skolebestyrelse.

Engelsk: Democra, dialogic education, dialogue-based teaching, student engagement, pupil participat, openness in classroom, classroom openness, student voice, student influenc, children's rights, democracy educat, citizenship, pupil council, school council, political participat, civic educat, deliberative educat, classroom climate, political learning.

Svensk: Elevdemokrati, Elevinflytande, Elev beslut, Medborgarskap, Demokratilärande, Klassrumssamtal, demokratifrämjan, medbestämmand, medborgarfostran, Elevråd, klassråd.

Norsk: Elevdemokrati, Elevråd, Elevmedvir, demokrati, medbestem, inflytelse, deltakelse, skoleråd, klasseråd, studentmedvirk, dialogisk undervisn.

Litteraturstudiets design

Litteraturstudiet er baseret på en systematisk søgeproces, der kombinerer databasesøgninger med en supplerende snowball-metode for at sikre en så fyldestgørende dækning af forskningsfeltet som muligt.

Der er gennemført i alt otte søgeprocesser i både nationale, nordiske og internationale forskningsdatabaser: bibliotek.dk, ERIC, British Education Index, Australian Education Index, Web of Science, Scopus, Libris.se og ORIA.

Søgningerne blev afgrænset efter følgende kriterier:

- Publikationssprog: dansk, engelsk, norsk eller svensk.
- Publikationsår: primært 2002–2023; perioden er enkelte steder udvidet via snowball-metoden.
- Uddannelseskontekst: studier om grundskolen og skoleelever.
- Kontekstlig relevans: studier fra lande med skolesystemer, der er sammenlignelige med den danske grundskole.

På grund af emnets omfattende og mange facetterede karakter er søgningen som nævnt suppleret med en snowball-søgning, hvor nøgleartikler og studiers referencer er gennemgået, og den litteratur, de bygger på, efterfølgende inddraget. Dette skyldes, at databasesøgningen ikke har identificeret alle relevante studier. Dette har udvidet perioden udgivelserne er publiceret i enkelte tilfælde. Desuden har to internationale forskere fagfællebedømt oversigten, hvilket har givet anledning til at inddrage en række yderligere studier. I alt er 149 artikler og studier valgt ud og inkluderet i oversigten. I søgningerne bag forskningsoversigten var der fastsat en øvre vejledende grænse, som gælder for alle forskningsoversigter i Pædagogisk indblik.

De 149 artikler og studier er udvalgt sådan, at de giver et bredt indblik i forskningsfeltet, og medvirker til at repræsentere forskningsfeltet internationalt såvel som nationalt. Ligeledes er dette udvalg foretaget ud fra den hensigt, at oversigten skal kunne give et forskningsbaseret grundlag for den videre udvikling af det faglige, didaktiske og pædagogiske arbejde med at skabe skoledemokrati og elevdemokrati som grundlag for demokratisk dannelse.

Screening, herunder kriterier for inklusion og eksklusion

Al litteratur har været igennem en screeningsproces med de herunder anførte in- og eksklusionskriterier:

Publikationer blev inkluderet, når de opfyldte følgende betingelser:

- Faglig relevans. Studiet adresserer ét eller flere af litteraturstudiets undersøgelsesspørgsmål om skoledemokrati, elevinddragelse og demokratisk dannelse.
- Dokumenttype. Kun akademiske udgivelser er inddraget: først og fremmest empiriske og deskriptive videnskabelige studier og studier, som gør sig teoretiske og metodiske overvejelser på baggrund af empiriindsamlinger og datasæt samt metastudier.
- Studierne skal være publiceret via anerkendte akademiske udgivere.
- Uddannelseskontekst. Studiet omhandler grundskolen og elever i grundskolealderen.
- Geografisk kontekst. Empiri fra lande med skolesystemer, der kan sammenlignes med den danske grundskole (primært OECD- og EU-lande).

Publikationer blev ekskluderet, hvis:

- Forkert fokus. Studiet omhandler temaer uden for skoledemokrati og elevinddragelse.
- Forkert dokumenttype. Ikke-videnskabelige dokumenter såsom editorials, kommentarer, anmeldelser, policy dokumenter, biografier, uddannelsesopgaver (specialer, masteropgaver, bacheloropgaver)
- Forkert udgivelsestidspunkt. Publikationer før år 2000 blev ekskluderet (dog med enkelte undtagelser identificeret via snowball-metoden, hvor ældre studier havde særsomt relevans).
- Forkert region/ikke-sammenligneligt skolesystem. Studier ekskluderes, hvis empirien udelukkende stammer fra lande uden sammenlignelige uddannelseskontekster (fx ikke-OECD-lande).
- Forkert uddannelsesområde. Studier om ungdomsuddannelser, videregående uddannelser eller elever uden for grundskolealderen blev ekskluderet.
- Forkert sprog. Studier på andre sprog end dansk, norsk, svensk eller engelsk blev ekskluderet.

Da området er omfattende, har det været nødvendigt at ekskludere emner, som er sporadiske eller perifere i forskningen. I oversigten er der prioriteret fokus på fem centrale hovedtematikker samt *Det danske udgangspunkt* og *Rollen som bindeled mellem elever og omverden*. Blandt emner som ikke er prioriteret finder man psykologiske emner, emner om naturkatastrofer, covid eller lignende, økonomi og finansiering, politiske reformer, politisk reklame og politisk spin, specifikke fagområder som matematik, fysik, idræt, geografi, kunst mv.

Yderligere screeningskriterier:

- Utilstrækkelig information: Studier blev ekskluderet, hvis de ikke angiver centrale oplysninger såsom uddannelsesniveau, hvilke lande empirien stammer fra datagrundlagets karakter, og dermed ikke tillod vurdering af relevans.

Litteraturstudiet

Samlet antal studier lagt ind i Covidence: 9.332

Dubletter: 469

Derfor i alt 8.863 studier gennemgået.

Forskningsoversigten er baseret på i alt 149 studier, som er læst i fuldtekstversionen. Af disse studier blev 64 identificeret i Covidence og 85 blev identificeret ud fra snowball-søgningen, samt fagfældebedømmeres anbefalinger.